

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ **Деградација цивилизованог човека у романима Вилијама Голдинга, КАНДИДАТКИЊЕ Ивоне Радојевић**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

31. октобар 2018. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2006), Филолошки факултет у Београду;

др Александра Јовановић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2017), Филолошки факултет у Београду;

др Бојана Вујин, доцент за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2015), Филозофски факултет у Новом Саду.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Ивона ( ) Радојевић

3. Датум рођења, општина, република:

03. 10. 1986, Фоча, Босна и Херцеговина

4. Наслов мастер рада:

Љубавни троугао: Краљ Артур, Краљица Гиневера и Сер Ланселот у Малоријевом Смрт „Краља Артура“

5. Датум и место одбране мастер рада:

11. 4. 2011. Филолошки факултет, Београд

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Деградација цивилизованог човека у романима Вилијама Голдинга

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Ивоне Радојевић обухвата (не рачунајући обавезне формалне елементе попут резимеа) 252 штампане стране, а подељена је на пет главних делова: 1. Увод: цивилизација (стр. 1-30); 2. *Господар мува* (31-144); 3. *Наследници* (145-197); 4. *Кристофер Мартин* (198-233); 5. Закључак (234-241). Пет главних целина рада систематично је и прегледно подељено на велики број потпоглавља, што значајно омогућава сналажење у овој опсежној и сложеној дисертацији. На крају рада, приложена је педантно сачињена библиографија (242-252).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кандидаткиња Ивона Радојевић анализирала је одабране романе Вилијама Голдинга с истинском посвећеношћу и прецизном усредсређеношћу на тему коју је одабрала. Романи овог писца, истиче кандидаткиња, пародирају различите литерарне традиције и историјске предлошке, чиме се остварује снажна критика викторијански усмерених ставова, који истичу савршеност и моралну узвишеност модерног, цивилизованог човека.

Посматрајући групу дечачића на прелепом, рајском острву, у роману *Господар мува* Голдинг започиње путовање у најскривеније, мрачне и непознате пределе човековог бића. Детаљно проучавајући психологију ових дечака, Голдинг баца сенку сумње на хришћанско веровање које период детињства обавија неисквареношћу и истинском невиношћу укорењујући трагове зла и покварености чак и у веома раном стадијуму човековог развоја. Писац, међутим, пажљиво приступа филозофском проблему човекове етике и брижљиво усмерава своју тему на људе временски изузетно удаљене од својих читалаца, јер тежи да усмери пажњу на архетипско постојање амбивалентности човекове душе. Старогрчки филозофи, истиче ауторка дисертације, први су препознали комплексност човековог бића истичући постојање физичког, анималног и мисаоног аспекта. Кључ успешног живота налазио се у равнотежи ових делова и њиховом подједнаком задовољењу. У таквом филозофском мишљењу настала је потреба да се човекова пажња преусмери са окупираности тривијалностима спољашњег света на проучавање властитог бића. Већ тада, самоспознаја је добила своје истакнуто место у људском животу. За нас, она представља круцијалан предуслов за постизање моралног бољитка и инхерентног суштинског напретка цивилизованог човека.

У структури романа *Господар мува*, заснованој на константном ширењу и скупљању концентричних кругова, кандидаткиња уочава универзалност Голдингове идеје о истовременом постојању добра и зла у човековој души. Наиме, кругови првобитно обухватају групу дечака, унутар којих се образују

различiti кругови, затим tu су два велика еволуцијски диференцирана круга, да би у његовом трећем роману, круг чинио само један човек. Круг као симбол цикличног кретања указује на одсуство почетка и краја. Стога се принципи који владају у круговима сматрају универзалним и свеprisутним. У нашем случају, круг доноси дивљаштво и зло на сцену човекове душе. Обредно и ритуално значење круга кандидаткиња уочава у сва три одабрана романа. Кружни плесови и певање, карактеристично за дивља племена, као начини да се умилоствиве зле силе лако су уочљиви у прва два романа, *Господару мува* и *Наследницима*, док у *Кристоферу Мартину*, круг се оцртава у јату злослутних галебова. Принципи зла и дивљаштва које кандидаткиња препознаје у Голдинговим круговима представљају универзалне елементе човековог бића. Зло неумитно осваја како праисторијског, тако и модерног човека који је заслепљен сјајем технолошког и псеудоморалног прогреса цивилизације.

Међутим, указује кандидаткиња, зло није искључиво ограничено на човека. Природа рефлектује унутрашње стање човековог бића, па је често мрачна, непозната и непријатељски настројена према њему. Упоредо са човековим прогресом пратимо и еволуцију његовог природног окружења. Посматрајући Голдингове романе у историјском поретку, Ивона Радојевић уочава извесну деградацију функције природе, почев од пријатељског уточишта које пружа осећај сигурности и топлоте, преко обмањујуће природе која буди страх и изазива психичке nelaгоде, до Мартинове, огољене, изоловане и сурове природе која истиче човекову егзистенцијалну усамљеност. Острво, као примарна локација сва три романа, представља хабитат човекове душе. Већ од *Господара мува*, оно је издвојено, изоловано и напуштено. Као такво, представљало је адекватан дом цивилизованом човеку који је, упркос припадању развијеном друштву, изопштен из своје суштине и изолован од праве природе свог бића.

Кандидаткиња потом наглашава како човек у суочавању с мрачним силама човек упознаје потиснуте пределе своје душе, открива нежељне елементе зла и покушава да им се супротстави. Тамне силе су приказане у различитим физичким облицима. Првобитно су представљале екстернализације у анималне формулације: змија, звер, свињска глава, затим су дате у човековом облику, у форми Нових људи, а на крају добијају и метафизичку димензију црног средишта човекове душе. Пратећи еволуцију физичких манифестација звери кандидаткиња уочава прогрес човекове свести. У почетној фази развоја свести, човек је склон неоснованом позитивизму у разумевању сопствене природе, због чега зло, поквареност и моралну трулеж тражи и проналази у свему осим у властитом бићу. Тада пројектује своје зло на животиње и непознате појаве проналазећи олакшање тензије условљене константним нескладом са природом. Глас који малени Сајмон чује када се суочава са крајњом иронијом човековог бића, одвратном свињском главом пободеном на колац, заправо је пробуђени глас сопствене потиснуте свести. Тескобна истина коју сазнаје претешко је бремене за крхку човекову свест. Због тога Сајмон страда. Следећу фазу у развоју свести обележава пројектовање зла на дуге припаднике исте врсте. Овога пута, човек прихвата постојање зла и анималних нагона у оквиру

људске врсте, али је и даље склон догматском уздицању сопственог бића, па зло открива у другима. Због тога се дечаци плаше Џека, а припадници Народа схватају да су Нови људи њихови непријатељи. Мартин показује да је свестан покварености и трулежи у својој сржи, али одбија да преузме одговорност за учињена недела, па кривицу усмерава на творца. Последњу фазу карактерише тренутак суровог самоосвешћивања, објективне интроспекције и прихватања истинског стања човекове душе.

Понесен еволутивним и рапидним научно-технолошким развојем цивилизације, модерни човек је постао отуђен од свог бића и своје суштине. Иако се прогрес заснивао на процсу хуманизације природе, врло брзо је прерастао у своју супротност, деградирајући и дехуманизујући све око себе. Његов носилац је – каже у својој дисертацији Ивона Радојевић - човек, изолован и усамљен, превише забринут за физички опстанак и премало усмерен на постизање духовног мира и благостања. Окренут од суштине свог бића, цивилизовани човек потиснуо је све нежељене елементе сопствене душе и креирао псеудопозитивну слику о себи. Некритички верујући у наметнуте норме и ставове, човек је себе лишио остваривања дубљег увида у сопствену суштину. Тада се јавио страх који доминира животом цивилизованог човека. Страх представља адаптивну реакцију организма која је усмерена на очување врсте, јер помаже организму да се навикне на неповољне услове. Човекови поступци бивају условљени страхом, па он постаје покретачка сила савременог друштва и начин функционисања цивилизоване заједнице. Целокупан човеков живот се заснива на осећају страха, због чега се јавља потреба и жудња за достизањем моћи. Онај који има моћ, контролише друге појединце, па и читаве заједнице, страхом усмерене на послушност. С друге стране, страх потчињених храни сигурност неколицине надмоћних и јачих, који спроводе своју вољу и покушавају да се приближе боговима. Поред Мартина који најочигледније репрезентује античку идеју хибриса, она је видљива већ и у раном периоду човековог развоја, код дечака из *Господара мува* који илуструју различите степене практиковања моћи јачих над слабијим. Такође, у *Наследницима* се страх може сматрати одговорним за настанак читаве радње, јер долазак Нових људи и њихов сусрет са својим претходницима узрокован је страхом за опстанак. Страх се може сматрати и главним методом за успостављање и одржање друштвене хијерархије, почев од друштвеног костура примитивних друштава све до модерних политичких система. Настанак правила и дефинисање адекватних казни за њихово кршење у свом корену имају страх као пресудно осећање. Међутим, страх се – закључује кандидација - може сматрати и одговорним за човеково посртање у моралну деградацију, јер спречава човека да се упусти у авантуристичку потрагу за исконским, архетипским делом свог бића.

У нашој анализи одабраних Голдингових дела, кандидаткиња је велику пажњу посветила и симболима, који својом вишезначношћу указали на немогућност прецизног дефинисања елемената цивилизације и дивљаштва у човеку. Сваки од тих симбола иза свог површинског, основног значења крије дубље, антонимско значење. Поред шкољке, која се примарно јавља у *Господару мува*, и птица које најизразитију симболику остварују у *Кристоферу Мартину*, мноштво симбола своје место

проналази у сва три дела. Најзначајнији од њих су: вода, ватра и камен. Ови архетипски симболи су доказали амбивалентност човекове душе. Вода, као симбол сазнања, самоосвешћивања и интроспекције, донела је нову перспективу у сагледавању и разумевању човековог бића. Човек је увидео потребу за преиспитивањем постојећих догми и научних ставова, осетио је жељу за моралним испуњењем и продуховљеношћу, чиме је направио најважнији корак на путу ка постизању духовног узвишења и успостављања јединства са својом природом.

У закључном делу рада целовито су, компетентно и аргументовано, изложени резултати обављеног истраживања.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Radojević, Z. Ivona. (2013). „Језички империјализам, угроженост мањинских језика и енглески као глобална lingua franca”. У: *CASCA – Časopis za društvene nauke, kulturu i umjetnost*. <http://www.journal.casca.org.rs/2013/12/24/jezicki-imprijalizam-ugrozenost-manjinskih-jezika-i-engleski-ka-globalna-lingua-franca/>.

2. Radojević, Z. Ivona. (2017). "Civilizacija i divljaštvo u romanu Gospodar muva Vilijama Goldinga". У: *Reči*, ur. (Nikolić, Melina i Andrijana Đordan). Beograd: Alfa BK univerzitet u Beogradu, str. 145-161.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање спроведено у докторској дисертацији Ивоне Радојевић бави се моралном деградацијом цивилизованог човека у стваралаштву Вилијама Голдинга. Овим радом обухваћена су прва три Голдингова романа: *Господар мува*, *Наследници* и *Кристофер Мартин*, јер се пиац у њима најтемељније бавио проблематиком моралног посрнућа човека. Сумња у такозване „напредније” и „цивилизоване” културе је мотив који снажно повезује ове три књиге и који представља централну тему анализе спроведене у раду. Посредством те анализе, показано је како, и поред константних људских тежњи ка бољем и уређенијем свету, цивилизација представља крхку и нестабилну творевину која се лако може урушити и претворити у своју негацију. Посматрањем ликова који припадају различитим историјским и еволутивним епохама, кандидаткиња је указала на универзалност и актуелност Голдингове теме. На самом почетку рада, кандидаткиња се бавила историјским развојем и културолошким одређењем појма „цивилизације”. Полазну тачку у истраживању представљало је схватање цивилизације као више инстанце у развоју човека, као ступња који је антитеза дивљаштву и примитивизму. Дат је и кратак преглед целокупног Голдинговог стваралаштва са биографском скицом и догађајима који су утицали на његов књижевни опус. Затим, сваки роман приказан је као посебан одељак у оквиру ког се тумаче примери из текста на којима се препознају карактеристике и доказује истовремено присуство елемената цивилизације и варварства у цивилизованом човеку. Присутне су и семантичко-симболичке паралеле у понашањима и особинама ликова из различитих романа на којима се јасно уочава повезаност одабраних дела. С обзиром на то да свако од одабраних дела обилује архетипским симболима, амбивалентност њихових

значења представљало је битан предмет анализе. Њихово значење нијансирано варира из једног екстрема у други осликавајући тананију структуру човековог бића. Циљ овог истраживања – остварен с непорецивим успехом – огледао се у указивању на универзалност и амбивалентност човековог бића представљеног у Голдинговим делима, дефинисању сучељених принципа цивилизације и варварства, добра и зла, креативности и деструкције, а са циљем проналажења начина за поновно успостављање нарушене духовне равнотеже савременог човека.

**VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА:**

Пажљивим и детаљним ишчитавањем одабраних романа Вилијама Голдинга, кандидаткиња је дошла до читавог низа вредних увида и закључака. Те је закључке у својој докторској дисертацији изложила прегледним и јасним научним стилем, који употпуњује позитиван утисак о овом научном делу.

X ПРЕДЛОГ:

На основу свега изложеног, сматрамо да је **Ивона Радојевић** обрадом теме под насловом **Деградација цивилизованог човека у романима Вилијама Голдинга** сачинила вредно научно дело, од несумњивог значаја за српску англистику и науку о књижевности, као и за студије културе. Због тога предлажемо наставно-научном већу Филолошког факултета да ову докторску дисертацију прихвати, а кандидакињи одобри приступ усменој одбрани рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Зоран Пауновић

др Александра Јовановић

др Бојана Вујин